

Boganmeldelse af *Multikulturel litteratur – kulturel ansvarlig didaktik i danskfaget*

Bergthóra Kristjánsdóttir

Ph.d.

Tidligere Lektor, Aarhus Universitet (DPU)

bergthora810@gmail.com

Nadia Mansour. 2024. Dafolo. 264 sider.

I 2020 forsvarede Nadia Mansour sin banebrydende forskning i multikulturel litteratur i ph.d.-afhandlingen *Multikulturel litteratur i danskfaget – kulturer, læsemåder og litterær inklusion*, hvor hun introducerede begrebet multikulturalitet (flerkulturalitet, som forfatteren også anvender) i en dansk skolekontekst set i relation til amerikansk og skandinavisk forskning. Bogen *Multikulturel litteratur – kulturel ansvarlig didaktik i danskfaget* baserer sig på hendes forskningsresultater fra ph.d.-afhandlingen og videre forskning siden da, derudover nye praksisfortællinger, som hun har formidlet og diskuteret med forskellige aktører inden og uden for landets grænser. Bogen udmærker sig ved fortællingen om, at multikulturel litteratur kan berige danskfaget (og andre sprogfag) med kulturelt ansvarlig didaktik i et diversitetsperspektiv, der ikke alene inkluderer minoriteters livsverden, men *alle* elevers erfaringer og holdninger.

Bogen indeholder forord skrevet af Anna Karlskov Skyggebjerg, seniorforsker, ph.d. og leder af Nationalt Videncenter for Læsning, seks kapitler, appendiks og omfattende litteraturreferencer.

En af overskrifterne i indledningen (kap. 1), hvor bogens sigte præciseres, er *Multifarvede spejle, vinduer og døre*. Det er denne anmelders erfaring, at denne metafor, som Mansour har taget til sig, har været til inspiration og en øjenåbner for mange studerende i deres kvalificering af at læse og analysere multikulturel litteratur. Mansour har siden arbejdet med ph.d.-afhandlingen fortsat hentet inspiration hos den amerikanske litteraturforsker Rudine Sims Bishop (1990), som netop refererer til metaforen *spejle, vinduer og døre*. I tale og skrift har Mansour præciseret og givet eksempler på, hvad der ligger af handlemuligheder for analyser ved hjælp af netop denne metafor. Det er nytænkende at præcisere, som i denne bog, hvilke kompetencer og kulturel dannelse der kan være forbundet med at anvende multikulturel litteratur for *alle* elever i undervisningen.

Kapitel 2 handler om forholdet mellem danskfagets indhold og elevernes tiltagende diversitet, hvorfor uddannelsesinstitutioner opfordres til at skifte perspektiv og ændre på diskurserne om minoriteter i Danmark.

Multikulturel uddannelse bør ses som en rettighed til multikulturalitet/flerkulturalitet, så man kommer væk fra monokulturel uddannelse, der resulterer i “kompensatorisk pædagogik med igangsættelse af særforanstaltninger målrettet minoriteter såsom ekstra sprogundervisning eller spredning af minoritetsgrupper” (s. 31). Mansour maner til et opgør med eurocentrisk og daniseret assimilationstilgang til minoriteter til fordel for faglig inklusion af minoriteter i uddannelsesinstitutionerne, der kan inkludere *alle* elevers dannelses- og kompetenceudvikling i et samfund med tiltagende diversitet. Hertil refererer hun blandt andet til den amerikanske uddannelsesforsker James A. Banks’ fire niveauforskelle i tilgang til multikulturel curriculumreform (2004). Kapitlets styrke ligger i velargumenterede forskningsbaserede begrundelser for anvendelse af multikulturel litteratur i uddannelser, hvilket tilgodeser diversiteten i samfundet.

I kapitel 3 giver Mansour svar på, hvad, hvordan og med hvilket formål multikulturel litteratur kan karakteriseres som multikulturel på baggrund af amerikansk og skandinavisk forskning. Hun skriver om den dobbelte definition af, *hvad* multikulturel litteratur står for: “Multikulturel litteratur består derfor både af en pædagogisk og en litterær definition. Hvor den pædagogiske handler om formålet med teksterne og brugen af dem i danskfaglige kontekster, går den litterære definition tæt på teksternes stilistiske og indholdsmæssige virkemidler, der afspejler minoriteter og tematiserer eksistentielle vilkår i multikulturelle samfund ud fra minoriteters perspektiv” (s. 76). Efterfølgende er hun klar til at identificere ti kriterier på baggrund af den teoretiske gennemgang af forskeres studier i multikulturel litteratur, migrationslitteratur og indvandrerlitteratur. De ti bud er en vigtig håndsrækning til studerende og lærere, der kan være i tvivl om, hvorvidt litteratur kan karakteriseres som multikulturel: minoritetsperspektivet; minoritetsmarkører; kulturelle forme; diskursive mix mellem sprog; æstetiske virkemidler; identitetsforhandlinger; minoriteters kamp for rettigheder og lighed, dette for at nævne nogle af kriterierne, der har det til formål at synliggøre minoriteter og give dem stemme.

Kapitel 4 har overskriften: *Litteraturredidaktiske tilgange til arbejdet med multikulturel litteratur*. For at præcisere tilgange i flertal skriver hun: “Der findes et hav af måder at læse og arbejde med multikulturelle tekster på, og nærværende kapitel viser nogle af de mange tilgange, som kan anvendes til multikulturelle tekster såvel som alle andre tekster” (s. 83). De tre valgte tilgange kalder hun for: kritisk multikulturel tilgang; en læserorienteret, kontekstafhængig tilgang og autofiktiv tilgang. Disse tilgange konkretiseres i kapitlet og kommer i spil i de fire analyserede værker i de efterfølgende kapitler, 5 og 6. Et af de vigtige spørgsmål, som lærere kan stille, er, hvordan man kan læse multikulturel litteratur uden at stigmatisere bestemte elever eller minoritets elever i en klasse. Et eksempel på dette kunne være en fortælling i kapitel 2, hvor en lærer tilkendegiver over for Mansour, at de flersprogede elever oplevede modstand mod at læse tekster af Yahya Hassan. “Læreren oplyste, at han havde præsenteret Hassans tekster som et billede på livet i en ghetto, og at han ønskede at inkludere netop flersprogede elever og derfor havde fortalt dem, at de nok ville kunne genkende noget af indholdet i bogen” (s. 42). Stigmatiseringen gav anledning til modstand hos nogle af de flersprogede elever. Afslutningsvis sætter kapitlet fokus på, hvordan multikulturel litteratur kan udvikle elevers kulturelle kompetencer i skolen. Kulturelle kompetencer er karakteriseret ved fire dimensioner: den kognitive; den personlige; den sociale og handledimensionen (s. 119). Disse kompetencer er afgørende kompetencer i et demokratisk samfund.

Kapitel 5 indeholder analyser af fire multikulturelle værker ud fra de forskellige litterære tilgange, der er præsenteret i kapitel 4. Et af de spørgsmål, som Mansour stiller, er, om de fire værker er skrevet af forfattere med multikulturel baggrund. Det er ikke tilfældet. Forfatterens baggrund spiller ikke en rolle, det gør kriterierne for multikulturel litteratur (s. 76 og 123f). Her er det forfatteren Babak Vakili og illustratoren Mikkel Straarup Møller; forfatteren Janne Teller; digteren Yahya Hassan; forfatteren Nassrin el Halawanis. I kapitlet trækker Mansour på teorier om multikulturel litteratur og migrationslitteratur fra kapitel 3 og litterære analysetilgange fra kapitel 4.

I det afsluttende kapitel 6 gør Mansour rede for multikulturelle litterære handlingsanvisende forløb i praksis, som indeholder dels lærervejledninger til de fire analyserede værker i det forudgående kapitel, dels forløb i forhold til forskellige årgange: 4.-5. klasse; 6.-7. klasse; 7.-8. klasse; udskoling og ungdomsuddannelser. Formålet med kapitlet er at give fire konkrete bud på, hvordan dansklærere kan blive klædt på til i praksis at arbejde med “en ny multikulturel litteratur, der udkommer i Danmark” (s. 171).

Appendiks handler om dialog med lærerstuderende. Foruden at være en solid indføring i danskfagets udfordringer med multikulturel litteratur, så udmærker bogen sig ved at være lige så aktuel i undervisningen i fremmedsprog, både når det handler om, hvad multikulturel litteratur er, og om didaktiske tilgange til arbejdet med multikulturel litteratur. I forhold til de fire multikulturelle værker og forløb i praksis har Mansour været i dialog med fire lærerstuderende om deres erfaringer med og refleksioner over bogens tekster. To af de lærerstuderende har engelsk og tysk som linjefag, og den ene tilkendegiver, hvordan hun ser for sig som kommende lærer at arbejde med multikultur i engelsk og tysk: “I fremmedsprogsgangene er kultur og samfund et selvstændigt og centralt kompetenceområde på lige fod med mundtlig og skriftlig kommunikation, hvorfor jeg tænker, at det er oplagt at kombinere den sproglige dimension med den kulturelle dimension i sprogfangene, herunder også fransk og spansk” (s. 239). Malet med den brede pensel kan bogen ikke alene være en kæmpe ressource som danskfagets øjenåbner udi det multikulturelle, men også et bidrag til kulturel ansvarlig didaktik. Citeret efter forfatteren, så reflekterer hun over og spørger: “hvor mange generationer der skal til, før herboende indvandrere og flygtninge anses for at være borgere på lige fod med majoritetsdanskere og ikke længere ses som repræsentanter for en flerkulturel “andethed”, der står i modsætning til en forestillet ensartet dansk kultur” (s. 17).

Der er meget at hente i bogen *Multikulturel litteratur – kulturel ansvarlighed i danskfaget* for lærere og studerende, der ønsker at inddrage litteratur, hvor alle elever “skal møde kulturelle leveformer, som de kan spejle sig i og evt. er fremmede overfor” (s. 227), dette for at bruge et af begreberne i Bishops metafor. Bogen henvender sig ikke alene til lærere og studerende i danskfaget (modersmålsfaget), men bredt til alle aktører inden for sprogfangene, om det så er fremmedsprogene eller minoritetssprogene. Læserne bliver taget godt ved hånden. De centrale kapitler afsluttes med en opsummering af kapitlernes pointer og refleksion over læsemåder af multikulturelle tekster. Bogen indeholder en omfattende litteraturreference. Den giver overbevisende argumenter for at arbejde med multikulturel litteratur og kan give håb om inklusion af minoritetsgrupper i en tid med megen racisme.